

Detektorkamerater fant to skivefibula

– Det er det nest eldste funnet vi har gjort, og den vesle knappen rangerer svært høyt på funnlista.

HILDE GARLID
hilde@solabladet.no

I juli i fjor gjorde Morten Eek et funn av en skivefibula fra ca 600-700 e. Kr. på Håland, men trodde han hadde funnet en nål eller en knapp fra 1800-tallet.

– Bronsen var på alle måter for fin til å være så gammel. Metall fra 1800-tallet er langt mer nedbrutt, sier Eek.

I påsken gjorde kameranen Jon Kvanli et tilsvarende funn på Utsola. Et nettspørsmål til andre metalledetektorsøkere ga ham direkte marsjordre til museet.

Det viser seg at de begge har gjort unike funn av to skivefibula; et fornminnefunn som aldri har vært gjort i Rogaland tidligere.

– Et vanlig søndagsfunn, sier Morten Eek og viser fram mynter og en knapp han har funnet på Håland.

Våren beste tiden

Detektorsøk er Jon Kvanli og Morten Eeks hobby. De er de eneste i Sør-Rogaland som driver med dette tålmodighets-

arbeidet, som visstnok skal være ytterst spennende, skal vi tro de to entusiastene.

– Spenningen kan nok sammenlignes med å vente på storfangst på fisketur, sier Morten Eek.

De to holder seg strengt til reglementet for metalledetektorsøk, men gjør likevel funn nesten hver eneste gang.

– Vi gjør dette ut ifra en genuin historisk interesse, og ser på det som vårt bidrag for kulturminnevernet. Vi finner gjenstander som ligger på rundt 30 centimeter. Tingene er ofte så sterkt preget av å ha lagt i sur jord, tæret på av gjødsel og sprøytemidler, at det bare er et tidsspørsmål før de er tapt for alltid, sier Jon Kvanli.

Den beste tiden er våren, etter at bonden har pløyet.

– Hva er det dere finner?
– Bruksting, mynter av sølv eller kobber, knapper og smykker – etterlatenskap eller ting som noen har mistet, som oftest 100-200 år gamle. Vi søker ikke bevisst etter oldtidsfunn. Det er slikt vi tilfeldigvis ramler over, men det rager selvsagt høyt på lista, sier Morten Eek.

Innleid av museet

De to har et godt samarbeid med museet, og ble blant annet leid inn for å gjøre detektorsøk ved en av museets registreringer på Avaldsnes. Det ga uttelling.

– Lyden av gull er helt spesiell. Jeg fant en liten gullbarre fra 200-600 e. Kr. Det er det eldste funnet jeg har gjort, sier Morten Eek.

Grunneier Odd Egil Skogstø Voll har ingenting imot å la de to sveipe og lytte seg fram over jordene hans. Gården på Håland er ringet inn av fornminner.

– Så lenge det ikke går utover produksjonen er det helt greit at de søker, sier Voll.

Han kjenner ikke til at det er gjort oldtidsfunn på gården tidligere, men er fullt klar over alle fornminnene.

– De har alltid vært der, og viser at det har bodd folk her i tusenvis av år. Det er egentlig ganske spennende, sier Voll.

Jon Kvanli og Morten Eek bruker timesvis på å lete etter metall i pløyetaget. – Spennende hobby og vårt bidrag til kulturminnevernet, mener de to. (Foto: Hilde Garlid)

Innleveringsplikt

– Dette er et typisk søndagsfunn, sier Eek og viser fram en neve kobbermynter funnet hos Odd Egil Skogstø Voll.

Mynter fra 1971, 1950-tallet og en ettoring fra 1898, samt en knapp, skrangler i regnfrakkelomma.

– Ingenting av dette er innleveringspliktig. Mynter eldre enn 1650 må leveres «Myntkabinettet» og gjenstander eldre enn 1537 skal leveres museet. Det er det sjelden vi finner, sier Kvanli.

Velkommen i pløyesporet

De to gjør mange søk og funn i Sola, og blir godt mottatt av grunneiere.

– Noen er skeptiske fordi de frykter konsekvenser i form av restriksjoner dersom vi finner noe. Slik er det ikke. Vi finner ting i øvre pløyetag, og holder god avstand til registrerte fornminner, sier Morten Eek som stort sett møter interesserte bønder.

– Frister det aldri å ta seg en

vende og møysommelig arbeid. Du må gå mange kilometer å leite før du finner noe som helst.

Hemdorff sier at i Rogaland er forholdene dårligere enn for eksempel i Danmark for å gjøre funn.

– Funnmengden er beskjeden og bevaringsforholdene er dårlige. Vi kan holde jernagler fra vikingskip rett under metallseekeren, uten at det gjør utslag fordi det ikke er magnetisk jern igjen i naglen, sier Hemdorff.

Detektorregler

Hvem som helst kan kjøpe en metalledetektor, men det er regler for hvor og hvordan man kan søke.

– For det første må søkere gjøre seg kjent med hvor det er registrerte fornminner i området de ønsker å søke i. Det er ikke lov å søke nærmere enn fem meter fra et registrert fornminne, sier Olle Hemdorff på Arkeologisk museum i Stavanger (AmS) som har kart over alle registreringer.

– For det andre må søkere alltid ha grunneiers tillatelse. Det er ikke lov å grave dypere ned enn 25-30 centimeter, det vi kaller pløyetaget.

– Hvorfor ikke?

– Fordi det under dette laget kan ligge uforstyrrede fornminner. De ønsker vi helst at profesjonelle arkeologer skal håndtere.

Gjøres det detektorutslag på gjenstander dypere enn 30 cm, kan stedet merkes og AmS varsles. Den fjerde regel er at alle funn eldre enn reformasjonen (1537) skal leveres til museet.

– Er du i tvil om funnets alder er det bedre å komme en gang for mye enn en gang for lite. Vi tar i mot alle, sier Hemdorff.

Praktisk og vakker gjenstand

– En fibula er en praktisk nål utført som et smykke, sier Olle Hemdorff, arkeolog ved AmS.

HILDE GARLID
hilde@solabladet.no

Skivefibulal er små bronsegjenstander som ble brukt til å holde klær sammen.

De to som nå er funnet er ornamentert, og i midten har det trolig vært brukt dyretann som pyntmateriale; kanskje hvalrosstann.

– Tenk deg hvor praktfullt det må ha vært med den skinnende blanke bronzen og den hvite hvalrosstannen i midten, sier Hemdorff begeistret.

Første funn i Rogaland

Skivefibulaene fra Utsola og fra Håland, er de to første som har blitt funnet i Rogaland.

– Det vil si; vi må nå gå igjenom arkivene våre igjen å se om gjenstander som kan være registrert som «bronsknapp» eller lignende, egentlig kan være skivefibula, sier Hemdorff.

Stammer fra en grav

Hemdorff er sikker på at de to skivefibulaene stammer fra graver.

– Vi tenker om at disse har vært brukt for å holde kappen sammen, men i et gravfunn fra Nord-Norge; i en grav som var fullstendig uberørt, ble det funnet et fibula ved håndledet til liket, sier Hemdorff.

– Hva skjer med gjenstanden videre?

– Nå blir den undersøkt og

konserverert. I november blir disse stilt ut når vi presenterer nye funn fra Rogaland i året som har gått, sier Hemdorff.

Geometrisk ornamentikk

Konservator Catinka Borgarp studerer de to skivefibulaene i mikroskop. Det er 2,5 cm i diameter, men likevel rikt dekorert.

– De er slitt, men vi ser fortsatt prikker igjen etter ornamentikken. I midten har jeg funnet spor etter et hvitt pulver. Jeg kan ikke si sikkert at det er hvalrosstann, men andre skivefibula har vært dekorert med dette materiale, sier Borgarp.

Hun er vel så interessert i baksiden som av ornamentikken. Her ser vi at det har vært en festet en nål, og Borgarp har funnet spor etter jern, som selve nålen har vært laget av.

– Noen ganger finner vi også

Den ene skivefibulaen er funnet på Utsola den andre på Håland i Sola, men ligner hverandre av utseende. (Foto: Hilde Garlid)

spor etter tekstil, men denne har nok vært litt for mye rengjort før jeg fikk den i hende, sier hun.

Hun håper at folk som finner

ting, ikke tar seg bryet med å rengjøre gjenstandene selv.

– Hvis du ikke kan la være, levrer med smusset du har børstet av, oppfordrer Borgarp.